

УДК: 021.89:027.54(477)
DOI: 10.36919/2312-7812.4.2023.123

О.А. Проценко

ЗАКОНИ ТА ПІДЗАКОННІ АКТИ ЗАГАЛЬНОЇ ДІЇ, ЩО РЕГУЛЮЮТЬ ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕК

В статті розглядаються нормативно-законодавча база регулювання бібліотечної справи в Україні. Увага приділяється законам, підзаконним актам та міжнародні акти та договори, які регулюють діяльність в бібліотечній сфері.

The article examines the regulatory and legislative framework for the regulation of librarianship in Ukraine. Attention is paid to laws, by-laws and international acts and treaties that regulate activities in the library field.

Ключові слова: бібліотечна справа, нормативно-законодавча база, закони та підзаконні акти, міжнародні акти та договори, правовідносини у бібліотечній діяльності.

Keywords: librarianship, normative-legislative framework, laws and by-laws, international acts and treaties, legal relations in library activities.

Актуальність. Актуальність роботи зумовлена тим, що діяльність бібліотек останнє десятиліття характеризується низкою негативних тенденцій: скорочується їх кількість та обсяг сукупного бібліотечного фонду, безліч бібліотек, особливо на місцевому рівні, не в змозі повною мірою задовольняти потреби користувачів. Одна з основних причин цього — кардинальна зміна положення культури в суспільстві, обумовлена, перш за все, реформою децентралізації та цифровізацією суспільства. Також на діяльність бібліотек, як центрів культурно-просвітницької діяльності в Україні, вплинули спочатку пандемія (коли бібліотеки практично не мали змоги повноцінно реалізувати свою діяльність), а потім повномасштабне вторгнення росії (багато бібліотек знищено, зменшилась кількість читачів, адже багато хто покинув свої домівки, втікаючи від війни, зменшилось фінансування в галузі культури, в тому числі і діяльності бібліотек).

У цих умовах великого значення набуває вдосконалення нормативно-законодавчої бази, що регулює організацію та діяльність всієї системи бібліотечної справи в Україні, оскільки існуючий механізм, організаційні структури, форми управління та чинне законодавство значною мірою застаріли та не відповідають новим умовам реформування бібліотечної справи. Слабо розроблені питання надання бібліотеками платних інформаційних та освітніх послуг, відсутнє адміністративно-правове забезпечення статусу суб'єктів відносин у цій соціальній сфері. Бібліотечне законодавство не встигає за змінами, що відбуваються в реальному житті. Нормативно-правові акти (не тільки адміністративного, а й трудового, фінансового, цивільного, кримінального права, права соціального забезпечення) залишають невирішеним і цілу низку проблем, існуючих раніше, і постійно виникаючих нових форм бібліотечної діяльності. Для усунення цих негативних явищ необхідні, насамперед, удосконалення організації бібліотечної справи та управління нею, розробка правової регламентації цього про-

цесу, подальше поглиблення та розвиток демократичних засад, підвищення ефективності роботи органів бібліотечного управління та самих бібліотек.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему нормативно-законодавчого регулювання бібліотечної справи в Україні розглядали в своїх працях багато вітчизняних дослідників, зокрема: О. Василенко, М. Іванова, Л. Дубровіна, В. Горовий, Л. Прокopenko, І. Черняк, А. Гордієнко та інші. Так, загальні засади державної політики та нормативно-правового забезпечення діяльності бібліотек у своїх працях розглядають Л. Матвійчук, Т. Дмитрук та інші науковці. До проблеми станлартизації в бібліотечній галузі звертаються Г. Солоїденко, І. Скоколова, О. Анісімова, М. Якованко тощо. Вивченню правового регулювання цифрової трансформації бібліотек присвятили свої дослідження В. Копнєва, О. Клименко, О. Івашеквич.

Разом з тим, для вирішення теоретичних і практичних завдань, пов'язаних з нормативно-законодавчим регулюванням у галузі бібліотечної справи, необхідні подальші дослідження. Це пов'язано з тим, що більшість робіт, присвячених цій проблемі, були написані та видані в інших політичних та соціально-економічних реаліях, тому в них не знайшли відображення багато нових юридичних аспектів в організації та діяльності бібліотек і інших суб'єктів бібліотечних правовідносин.

Мета статті — дослідити особливості нормативно-законодавчої бази бібліотечної справи в Україні на рівні законів та підзаконних актів.

Виклад основного матеріалу. В даний час бібліотеки є невід'ємним елементом усіх соціальних програм, вони сприяють вирішенню чи вирішують самі деякі сучасні проблеми. Пов'язано це з тим, що багато державних та соціальних проблем мають інформаційне значення. Бібліотеки своїми специфічними методами сприяють вирішенню проблем державної національної безпеки, згладжування гостроти соціальної нерівності, забезпечують допомогу в захисті прав людини, протидіють масованому негативному впливу ЗМІ на людську свідомість, захищаючи її від нівелювання та надмірного спрощення. Бібліотеки також можуть впливати на конструктивне вирішення проблем, спричинених процесами регіоналізації та глобалізації.

Головною метою бібліотек у всі часи було й залишається задоволення інформаційних потреб суспільства, збереження та передача інтелектуального потенціалу наступним поколінням. Для успішного її досягнення бібліотеки повинні безперервно оновлювати та розширювати свої фонди, відшукувати нові прийоми та способи, які б дозволили повніше задовольняти запити громадян та організацій, пропонувати нові послуги, а також вирішувати проблеми доступності наявних ресурсів. Діяльність бібліотек здійснюється у «правовому полі», представлена певними правовідносинами. Цілісне бачення бібліотечної діяльності, у тому числі правильна її правова кваліфікація мають велике значення. Воно дозволяє отримати загальне уявлення про бібліотечну спеціальність, дає можливість ідентифікувати її і відрізнити те, що є іншим видом діяльності, а у сфері права — застосовувати або не застосовувати відповідні акти (норми) до її роботи. Ці проблеми сьогодні актуалізовані ще й тому, що в бібліотеках виникають нові види діяльності, пов'язані з автоматизацією, впровадженням сучасних інформаційних технологій, розширенням переліку послуг. Цілісне правове бачення бібліотечної діяльності необхідно для управління всім різноманіттям її видів, організаційних структур, розробки їх класифікації, відповіді на питання про збере-

ження або зміну сутності цієї діяльності у зв'язку з технологічними та соціокультурними змінами.

Механізм правового регулювання бібліотечної діяльності є складною системою правових засобів та інструментів управління бібліотечною діяльністю. Механізм правового регулювання дозволяє виділити основні юридичні інструменти (сертифікацію, стандартизацію, акредитацію, ліцензування та ін.), за допомогою яких здійснюється правове регулювання діяльності бібліотек. З початку набуття Україною незалежності почалося формування механізму нормативно-законодавчого регулювання функціонування бібліотечних установ в нових соціально-економічних умовах.

Відносини, що виникають у процесі бібліотечної діяльності, реалізуються через механізм правового регулювання, який представлений єдиною системою юридичних засобів, за допомогою яких забезпечується відповідність бібліотечних відносин завданням та цілям бібліотек. Механізм правового регулювання є юридичною технологією, що регламентує відносини адміністрації бібліотек з юридичними та фізичними особами, поведінку колективу бібліотеки та користувачів. У процесі регулювання опосередковуються (охороняються, захищаються, досягаються, задовольняються) різні інтереси, цілі, потреби користувачів.

Структурними елементами механізму правового регулювання бібліотечної справи є: правовідносини, норми права та формовані на основі цього бібліотечні відносини; правозастосовна та правовиконавча діяльність; правозастосовні та охоронні акти; правозастосовна діяльність.

Норми права є початковою ланкою правового регулювання правовідносин і діяльності бібліотек, системою юридичних правил, виступаючих, як розпорядження, зразок, модель поведінки у правових відносинах. Норми права трансформуються у конкретні бібліотечні відносини, виділяють коло осіб, на яких поширюється вплив цих норм, визначають обставини, у яких суб'єкти керуються певними приписами, встановлюють заходи відповідальності за порушення правил, визначають напрями діяльності.

Правовідносини є відображенням того, що закладено у законодавчій основі. Це відносини, пов'язані з виконанням певних прав та обов'язків владою щодо фінансового та матеріально-технічного забезпечення діяльності бібліотек.

Усі правовідносини у бібліотечній діяльності поділяються на відносини, що виникають при:

- реорганізації, організації, розвитку та ліквідації бібліотек;
- формуванні та використанні бібліотечних фондів - встановлюють обов'язки та відповідальності бібліотек, пов'язані з комплектуванням різних видань, забезпечення бібліотек обов'язковими екземплярами документів розвитку бібліотечної діяльності;
- здійснення бібліотечного обслуговування користувачів;
- регулюванні трудових відносин між співробітниками та адміністрацією бібліотеки.

Акти реалізації прав та обов'язків — це реальна, фактична поведінка представників бібліотеки як суб'єкта відносин щодо здійснення умов функціонування, цілей, завдань, виконання прав та обов'язків, закріплених у юридичному порядку, можливостей, гарантованих державою на рівні законодавства. Відповідно до Закону України «Про бібліотеки та бібліотечну справу»[4] основними цілями нормативно-правового регулювання діяльності бібліотек різного рівня виступають:

- реалізація конституційних прав громадян на вільний доступ до культурних цінностей та інформації, до бібліотечних фондів та ресурсів, а також послуг;
- формування, використання та забезпечення збереження бібліотечного фонду;
- підтримання та розвиток законності та правопорядку в бібліотечній справі, як складова частина та обов'язкова умова життя цивілізованого суспільства;
- створення правових умов для ефективного та результативного функціонування установ;
- сприяння реалізації прав і свобод людини, забезпечення вільного доступу до бібліотеки, відкритість фондів, здійснення бібліотечного обслуговування всіх членів суспільства;
- формування у користувачів та бібліотекарів правової культури та прогресивної правосвідомості.

Нормативно-правове регулювання діяльності бібліотек є засобом реалізації бібліотечної політики. Найбільш повно бібліотечна політика відображена в офіційних документах та нормативно-правових актах. Закони та підзаконні акти визначають, по-перше, політику держави щодо забезпечення доступу громадян до інформації та бібліотек; по-друге, регулюють відносини бібліотек з іншими організаціями та окремими громадянами. Правове поле, у якому функціонують бібліотеки, становлять державне та регіональне законодавство, а також організаційно-правова база органів місцевого самоврядування (громади, міста тощо). Документи мають бути підпорядковані та не суперечити один одному. Ієрархічну схему законів та підзаконних актів, які створені за період незалежності України та визначають діяльність бібліотек різних рівнів, можна структурувати наступним чином:

- Закони, кодекси України;
- нормативно-правові акти Президента та Верховної Ради;
- нормативно-правові акти міністерств, відомств, комітетів;
- нормативно-правові акти обласного рівня;
- правові акти органів місцевого самоврядування та внутрішні акти бібліотек.

В Україні Закон в галузі регулювання бібліотечно-інформаційного обслуговування був ухвалений у 2000 році. У Законі «Про бібліотеки та бібліотечну справу» [4] вперше було визначено поняття державної бібліотечної політики та розкрито її основні напрямки, що безпосередньо стосуються діяльності загальнодоступних публічних бібліотек. Після ухвалення Закону почалося формування підзаконних актів, які складають нормативно-правову базу бібліотечної справи. На сьогоднішній день у всіх областях України прийнято локальні нормативні акти про бібліотечну справу, в основу яких лягли положення Закону «Про бібліотеки та бібліотечну справу». На діяльність бібліотечних установ також поширюється дія Закону «Про культуру» [7]. Відповідно до цього закону кожна людина має право на залучення до культурних цінностей, на доступ до державних бібліотечних фондів. Організації культури, включаючи бібліотеки, зобов'язані забезпечити відкритість та доступність усіх видів послуг, що надаються. Також в Законі прописані повноваження органів місцевого самоврядування у сфері культури у частині організації бібліотечного обслуговування населення, комплектування фондів бібліотек, право вести організаціями культури діяльність, що приносить дохід тощо.

Окреслені Закони заклали загальні засади нової державної політики у сфері культури та бібліотечної справи: забезпечення прав людини на вільний пошук, отримання та поширення інформації, доступ до історичної та культурної спадщини людства за допомогою мережі загальнодоступних публічних бібліотек, що створюється за підтримки держави. Поряд із базовими законами, у яких закладено правову основу бібліотечної політики, зростає роль нормативно-правових документів, що приймаються в інших галузях законодавства. Інші Закони та підзаконні акти регламентують окремі норми права та положення чинного законодавства щодо бібліотечної справи, відображають основні засади правового регулювання у сфері діяльності бібліотек за такими напрямками:

- системний підхід до правового нормативного регулювання конкретної діяльності бібліотеки;
- правове регулювання участі бібліотек у інформаційному міжнародному обміні;
- створення ресурсної бази бібліотечних фондів;
- правовий захист бібліотечних продуктів, які виступають об'єктами інтелектуальної власності;
- комплектування бібліотечних фондів;
- забезпечення права авторства творців бібліотечних продуктів;
- сертифікація, стандартизація, акредитація та ліцензування певних напрямів бібліотечної діяльності;
- державний облік та реєстрація бібліотечних ресурсів тощо.

Використання електронних інформаційних ресурсів у бібліотеках частково регулюється Законом «Про інформацію» [5]. Закон регламентує суспільні відносини, що визначають здійснення права на пошук, отримання, передачу, виробництво та поширення інформації; застосування інформаційних технологій; забезпечення захисту інформації. Зокрема, наголошується неприпустимість обмеження доступу до інформації, що накопичується у відкритих фондах бібліотек, музеїв та архівів, а також державних та інших інформаційних системах. Прийняття Закону «Про місцеве самоврядування в Україні» [6] створило для бібліотечної діяльності інноваційну ситуацію, що зумовило зміну правових засад на різних рівнях управління. До відання органів місцевого самоврядування Закон відносить, серед інших, організацію та управління діяльністю закладів культури, в тому числі бібліотек, організацію ними бібліотечного обслуговування населення, відповідальність за комплектування бібліотек місцевого рівня та безпеку їх фондів. Основними напрямки діяльності органів місцевого самоврядування у бібліотечній політиці є:

- підтримка бібліотечного обслуговування;
- доступність бібліотечних ресурсів та послуг, їх системність;
- задоволення запитів користувачів;
- професійна корпоративність та спеціалізація бібліотек в інтегрованій системі;
- безперервність модернізації бібліотек та стандартизація якості бібліотечного обслуговування.

Органи виконавчої влади місцевого самоврядування тепер самостійно вирішують питання управління бібліотечними установами. Серед них:

- створення, ліквідація та реорганізація бібліотек;
- визначення цілей, завдань, напрямків, порядку та умов їх діяльності;

- фінансування бібліотек, регулювання цін та тарифів на їх послуги та продукцію;
- прийняття та затвердження статутів бібліотек, внесення до них змін та доповнень;
- забезпечення бібліотек на умовах оперативного володіння, користування та розпорядження майном, що перебуває у власності громади, міста, села, вилучення зайвого майна, що не використовується, або використовується не за призначенням;
- призначення та звільнення керівників;
- контроль діяльності бібліотек.

Крім перелічених Законів діяльність бібліотек регулюється іншими законодавчими актами. Це, перш за все, ціла низка кодексів України: Цивільний, Бюджетний, Податковий та Кодекс Законів про Працю, Кодекс про адміністративні правопорушення тощо. Істотну роль у нормативно-правовому регулюванні бібліотечно-інформаційної сфери відіграють підзаконні акти, видані на основі та на виконання Законів (Перелік основних Законів та підзаконних актів, що регулюють діяльність бібліотек в Україні наведено в (додатку А). Так, на сьогодні, орієнтиром для діяльності бібліотек є Указ Президента України №722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» [1], який включає 17 цілей та 169 завдань, якими керуються на даний час усі країни в світі.

Діяльність бібліотек також регламентується широким колом нормативно-рекомендаційних актів, ухвалених міжнародними організаціями у сфері національно-культурної політики. Це документи таких міжнародних організацій як ООН, ЮНЕСКО та Рада Європи. Отже, на наш погляд, систему нормативно-законодавчого регулювання обороту бібліотечної інформації можна подати так.

І. Нормативні правові акти, що регулюють право на інформацію загалом, у тому числі право на інформацію в бібліотечній сфері, як окремого його різновиду. Сюди входять:

1. Базові норми Конституції України, що закріпили право на інформацію.
2. Міжнародні акти та договори, що закріплюють право на інформацію:

1) визнані Україною міжнародні акти та договори, що стосуються права на інформацію в цілому. До цієї групи відносяться два базові документи: Загальна декларація прав людини 1948 року та Конвенція про захист прав людини та основних свобод 1950 року. Також до цієї групи можна віднести Європейську культурну конвенцію (ETS № 018, прийнята Радою Європи 1954 р.) та Декларацію принципів міжнародного культурного співробітництва (прийнята Комісією з питань освіти, науки та культури ООН у 1966 році);

2) міжнародні акти «м'якого права», які не мають обов'язкової сили, безпосередньо стосуються права на інформацію в бібліотечній сфері. Такі документи активно почали з'являтися на межі тисячоліття.

Найважливішим документом «м'якого права», що закріпив право на інформацію, стала Програма ЮНЕСКО «Інформація для всіх» (2000 р.), яка проголосила, що «доступ до інформації та знань є загальнолюдським благом, необхідним для розвитку освіти, науки, культури та комунікацій, створення нових можливостей, заохочення культурного розмаїття та стимулювання відкритості управління», і поставила одним із своїх завдань «досягнення єдиного в усьому світі підходу до концепції загального рівного доступу до інформації як одного з основних прав людини».

Як ще один яскравий приклад групи документів, що стосуються обороту бібліотечної інформації можна назвати Ліонську декларацію щодо доступу до інформації та розвитку (прийнята 18 серпня 2014 р. 80-ю Генеральною конференцією ІФЛА в рамках Всесвітнього бібліотечного та інформаційного конгресу).

3. Акти Президента України стратегічного характеру, що впливають на реалізацію права на інформацію.

4. Підзаконні акти Верховної Ради України, що впливають на реалізацію права на інформацію.

II. Нормативні правові акти, які безпосередньо регулюють бібліотечну діяльність, у тому числі оборот бібліотечної інформації:

1. Закони, що містять профільні системоутворюючі інформаційно-правові норми про бібліотечну справу: Закон «Про культуру» та ін.

2. Підзаконні нормативні правові акти ВР, органу виконавчої влади, уповноваженого у сфері культури (Міністерства культури і туризму), інших органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з питань, що стосуються бібліотечної справи.

3. Сукупність стандартів з інформаційної, бібліотечної та видавничої справи, що регулюють процес створення, зберігання, аналітико-синтетичного оброблення інформації, її надання користувачам і т.д.

4. Локальні нормативні акти бібліотек, що регулюють усі види бібліотечної діяльності, у тому числі пов'язані з оборотом бібліотечної інформації. До них відносяться статuti, положення про бібліотеку, правила користування, положення про структурні підрозділи, положення, що регламентують окремі напрямки її діяльності (наприклад, про додаткові платні послуги, про обробку та захист персональних даних).

5. Рекомендаційні та модельні акти «м'якого права», які можуть використовуватися як основа для подальшого національного регулювання бібліотечної справи. Це рекомендаційні акти ЮНЕСКО, ІФЛА (Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій та установ) тощо.

Серед декларативних та рекомендаційних документів цієї групи необхідно відзначити:

Маніфест ЮНЕСКО про публічні бібліотеки 1994 року,

Рекомендації щодо реформи бібліотечного законодавства у Центральній Європі (1994 р.),

Резолюцію про роль бібліотек у суспільстві (1998 р.),

Керівні принципи бібліотечного законодавства та бібліотечної політики у Європі (1998 р.),

Проект рекомендацій з бібліотечного законодавства у Європі (Страсбург, 1999 р.),

Копенгагенську декларацію про публічні бібліотеки» (1999 р.),

Заяву про бібліотеки та інтелектуальну свободу (1999 р.),

Маніфест шкільних бібліотек ІФЛА (2000 р.), Маніфест ІФЛА про Інтернет (2002 р.),

Маніфест ІФЛА про полікультурну бібліотеку (2008 р.),

Рекомендації з бібліотечного обслуговування підлітків та молоді ІФЛА (2003 р.) і т.д.

III. Галузеві нормативні правові акти, що містять норми, що регулюють оборот інформації у бібліотечній сфері. До числа таких актів можна віднести:

1) суміжні акти, що містять норми про обіг бібліотечної інформації: про інформацію, інформаційні технології та про захист інформації, про архівний фонд та архіви, про музеї та музейний фонд, про освіту та науку, про персональні дані, про стандартизацію та ін.;

2) акти різних галузей права, що регулюють окремі сфери суспільної життя, але які передбачають бібліотечно-інформаційні норми: Закон «Про місцеве врядування» тощо;

3) нормативні правові акти, які мають комплексний характер, що торкаються бібліотечної сфери: норми про інтелектуальну власність, норми про адміністративну, цивільно-правову та кримінальну відповідальність в інформаційній, у тому числі бібліотечній, сфері.

Таким чином, правове регулювання обороту бібліотечної інформації здійснюється за допомогою, як профільного бібліотечного законодавства, так і інших нормативних правових актів інформаційного законодавства, а також правових норм, які є частиною загальної системи регулювання суспільних відносин, пов'язаних із реалізацією гарантованих Конституцією України прав громадян у сфері культури. Важливе місце у регулюванні обороту бібліотечної інформації займають міжнародні норми різного характеру дії, як обов'язкові, так і норми «м'якого» права. Вони багато в чому формують державну політику у сфері обороту бібліотечної інформації та є найважливішою гарантією забезпечення права людини на доступ до бібліотечної інформації, а також гарантією забезпечення збереження національних бібліотечних фондів, як найважливішої складової загальнонаціональної та світової культури.

На жаль, законодавча база бібліотечної діяльності не відповідає завданням перспективного розвитку сучасних бібліотек. Розробка нових законів або редакція раніше прийнятих законодавчих актів, під юрисдикцію яких підпадають і бібліотеки, далеко не завжди відповідає інтересам читачів та бібліотек. Питання функціонування та розвитку бібліотек не передбачено у законах, що стосуються установ та галузей, що мають у своїй структурі бібліотеки, чи обслуговуваних бібліотеками. Відсутні нормативи бюджетного фінансування бібліотек, адекватні потребам їх користувачів.

Відповідно до вимог сьогодення бібліотеки еволюціонують, набувають нових функцій, перетворюючись на інші формації. На теренах України зараз діють нові мультифункціональні моделі бібліотечних установ. Перед бібліотечними закладами постала вимога щодо пошуку нової моделі бібліотечного розвитку, що забезпечує життєздатність бібліотеки як необхідного суспільству соціального інституту, і відповідно — вдосконалення та розвитку нормативно-законодавчого регулювання діяльності бібліотек. Трансформації в українському суспільстві на сучасному етапі привели до корінних змін не тільки всієї системи бібліотечної праці та бібліотечних ресурсів, але порушили питання реформування основних засад діяльності традиційних бібліотек, організації бібліотечного простору, завдань, функцій, методів та форм роботи. Роль бібліотек значно розширилась, що відобразилось на особливостях взаємовідносин бібліотек із суспільством та окремими соціальними інститутами, і веде до трансформації професійної свідомості бібліотечної спільноти. Перед бібліотечними закладами постала вимога щодо пошуку нової моделі бібліотечного розвитку, що забезпечує життєздат-

ність бібліотеки як необхідного суспільству соціального інституту, і відповідно — вдосконалення та розвитку нормативно-законодавчого регулювання діяльності бібліотек. У правовій практиці бібліотека до сьогодні звично ідентифікується як установа культури, а не як поліфункціональна установа, що значно знижує ефективність державної бібліотечної політики.

Особливо актуальними є проблеми авторського права та інтелектуальної власності, зокрема протиріччя між соціальною спрямованістю діяльності бібліотек та приватноправовим характером правового регулювання відносин щодо використання авторських творів. Неврегульованим залишається питання функціонування електронних бібліотек. Окремий розділ законодавства мають становити нормативно-законодавчі акти, які регулюють їх діяльність. Електронні бібліотеки — досить нове явище в нашому суспільстві. Однак, вони активно розвиваються і потребують створення чітких вказівок та норм в правовому полі їх діяльності. Аналіз нормативно-правової бази дозволив нам виділити кілька проблем, пов'язаних з юридичним статусом електронної бібліотеки:

- визначення статусу електронної бібліотеки — що є електронною бібліотекою, які вона має права та обов'язки, критерії визнання певної інформаційної системи як електронної бібліотеки тощо;
- визначення статусу інформації в електронній бібліотеці — забезпечення достовірності інформації, її автентичності оригіналу, справжності, якщо вона існує лише в електронному вигляді; до цього ж кола питань відноситься і проблема електронного підпису;
- проблеми комерційного використання інформації, що міститься в електронній бібліотеці;
- проблеми конституційного права громадян на здобуття інформації та обмеження на поширення певних видів інформації (персональні дані, державна та комерційна таємниці і т.д.).

Основним завданням сучасного бібліотечного законодавства має стати не лише забезпечення переведення в цифрову форму бібліотечної інформації, але також знаходження оптимальних форм існування та розвитку як традиційних, так і електронних бібліотек. Водночас за умов переходу до цифрового суспільства принципово важливо закріпити у законодавстві принцип максимальної відкритості, достовірності та доступності бібліотечної інформації. Вищеперелічене зумовлює необхідність теоретичних розробок наукових підходів до регулювання обороту бібліотечної інформації в умовах переходу до цифрового суспільства, так і розвитку самого бібліотечного законодавства в Україні на всіх рівнях: державному, регіональному, місцевому та локальному.

Формування нормативно-правового забезпечення діяльності бібліотек сприятиме збереженню та розвитку бібліотечної справи в країні. Прийняті нормативно-законодавчі акти для регулювання сфери бібліотечної справи, в тому числі і суміжні, в даний час визначають загальні принципи державної політики у галузі культури та бібліотечної справи. Тому однією з основних задач державних органів є узгоджена робота із законодавцями при підготовці законопроектів, що зачіпають окремі напрямки бібліотечної діяльності. На нашу думку, бібліотечні установи повинні і самі стати активними учасниками нормо- та законотворчості. До пріоритетних напрямів участі бібліотек

у процесі впровадження нормативно-правових документів слід віднести підготовку пропозицій щодо внесення змін та доповнень до законодавчих актів, створення підзаконних документів для реалізації законодавчих актів, розроблення національних стандартів та перегляд діючих стандартів, складання інструктивно-методичних матеріалів та деталізацію різних положень підзаконних актів та стандартів.

Крім того, на нашу думку, ці проблеми не можуть бути вирішені якоюсь однією організацією і вимагають широкої консолідації сил фахівців у галузі інформаційних технологій, управління, права та освіти. Вирішення цих проблем вимагає також значних фінансових та інтелектуальних інвестицій. До створення електронних бібліотек та нормативно-правової бази регулювання мають залучатися спеціалізовані організації та творчі колективи, здатні професійно та якісно виконати відповідні ділянки роботи.

Висновок. Отже, ієрархічну схему законів та підзаконних актів, які створені за період незалежності України та визначають діяльність бібліотек різних рівнів, можна структурувати наступним чином:

- Закони, кодекси України;
- нормативно-правові акти Президента та Верховної Ради;
- нормативно-правові акти міністерств, відомств, комітетів;
- нормативно-правові акти обласного рівня;
- правові акти органів місцевого самоврядування та внутрішні акти бібліотек.

Діяльність бібліотек також регламентується широким колом нормативно-рекомендаційних актів, ухвалених міжнародними організаціями у сфері національно-культурної політики. Це документи таких міжнародних організацій як ООН, ЮНЕСКО, Рада Європи, ІФЛА. Законодавство, відбиваючи специфіку бібліотечної діяльності, має прагнути формування основних принципів державної політики у сфері бібліотечної справи. Існуючі Закони та підзаконні акти у сфері бібліотечної справи потребують актуалізації та вдосконалення. Здійснення завдань бібліотечної політики пов'язане безпосередньо з удосконаленням нормативно-правового механізму. Дієвими інструментами розвитку бібліотечної справи, збереження її цілісності в умовах різного відомчого, територіального та юридичного підпорядкування бібліотек, а також самоорганізації та самоврядування бібліотечної справи на основі визнання та застосування єдиних правил діяльності є розробка та впровадження нормативно-правових документів.

Існуючі Закони та підзаконні акти у сфері бібліотечної справи потребують актуалізації та вдосконалення. Здійснення завдань бібліотечної політики пов'язане безпосередньо з удосконаленням нормативно-правового механізму.

1. Указ Президента України №722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>

2. Ковалів М. В., Єсімов С. С., Ярема О. Г. (2022) / Інформаційне право України : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 416 с.

3. Медведєва В., Шендрик О. (2020) / Міжнародне співробітництво публічних бібліотек України : монографія. Київ : Видавництво Ліра-К, 248 с.

4. Про бібліотеки і бібліотечну справу : Закон України від 16.03.2000. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80#Text>

5. Закон України Про Інформацію від 02.10.1992 № 2657-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>
6. Закон України Про місцеве самоврядування в Україні від 21.05.1997 № 280/97-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
7. Закон України Про культуру №2778-VI від 14.12.2010 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text>

1. Decree of the President of Ukraine No. 722/2019 «On the Sustainable Development Goals of Ukraine for the period until 2030» URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>
2. Kovaliv M. V., Yesimov S. S., Yarema O. G. (2022) / Information law of Ukraine: study guide. Lviv: Lviv State University of Internal Affairs. 416 p.
3. Medvedeva V., Shendryk O. (2020)/ International cooperation of public libraries of Ukraine: monograph. Kyiv: Lira-K Publishing House,, 248 p.
4. On libraries and library affairs: Law of Ukraine dated 03/16/2000. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80#Text>
5. Law of Ukraine on Information dated 02.10.1992 No. 2657-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>
6. Law of Ukraine On Local Self-Government in Ukraine dated 21.05.1997 No. 280/97-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
7. Law of Ukraine On Culture No. 2778-VI dated 14.12.2010 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text>